

فاطمیه، محله‌ای روی ۴ مزرعه قدیمی

نگاهی به روستاهایی که امروز شهر شده‌اند

شیمای سیدی | محله فاطمیه امروزی که وسعتی ۱۷۴ هکتاری دارد، روی چهار مزرعه قدیمی مشهد شکل گرفته است. مزرعه‌های شقا، باقرآباد (نقرا باد)، دنجان (دنگان) و خیرآباد چهار مزرعه‌ای هستند که اگر نشانی‌شان را در اسناد با نقشه امروز مشهد تطبیق دهیم، متوجه می‌شویم در حدود محله فاطمیه قرار می‌گیرند. در گزارش پیش رو نگاهی انداخته‌ایم به پیشینه این محله قدیمی، باتکیه بر اسناد و کتاب‌ها.

● ● روستاهایی که یک محله شدند

بنا به کتاب «جغرافیای تاریخی شهر مشهد»، نوشته مهدی سیدی، مزرعه «شقا» شامل سه قلعه به نام‌های یزدی‌ها، بالا و پایین بوده و سه صحرا و شش جفت زمین زراعی داشته است. این مزرعه در دهه ۵۰ جزو شهر مشهد شد. محل پیشین روستای شقا، پشت ساختمان راه آهن، بین خیابان‌های گاز و فاطمیه در کوچه عمار ۸ بوده است.

مزرعه «باقرآباد» دیگر مزرعه‌ای است که در حدود محله فاطمیه امروزی قرار می‌گیرد. از این مزرعه در وقف‌نامه میرزا محمد مؤمن در سال ۱۱۳۶ قمری نام برده شده است. اهالی مشهد عموماً این روستا را «نقرا باد» می‌خواندند.

بنا به کتاب «جغرافیای تاریخی شهر مشهد» این مزرعه نیز پیش از انقلاب اسلامی و در دهه ۵۰ ضمیمه مشهد شده است. محل آن پشت ساختمان راه آهن، حدفاصل انتهای خیابان‌های شیخ صدوق و فاطمیه، آخر فاطمیه سمت راست قرار داشته است.

مزرعه «خیرآباد» نیز یکی دیگر از مزرعه‌هایی است که در حدود محله فاطمیه قرار می‌گیرد. از این مزرعه در وقف‌نامه میرزا محسن رضوی (داماد شاه عباس اول) در سال ۱۰۵۵ قمری نام برده شده است. کتاب «جغرافیای تاریخی شهر مشهد» این روستا را که سی خانوار رعیت داشته است نیز جزو روستاهایی دانسته که در دهه ۵۰ قرن ۱۴ خورشیدی به شهر مشهد پیوسته است. محل پیشین مزرعه خیرآباد اکنون در رسالت ۱۸، اولین فرعی سمت راست قرار گرفته است.

مزرعه دنجان یا دنگان چهارمین مزرعه‌ای است که در حدود محله فاطمیه قرار می‌گیرد. این مزرعه که سیلوی گندم در آن قرار دارد، قدمتی دست‌کم ۵۳۱ ساله دارد. بنا به کتاب «جغرافیای تاریخی شهر مشهد» اولین بار در وقف‌نامه عتیقی در سال ۹۳۱ قمری از این مزرعه نام برده شده است.

مزرعه دنجان دارای برج یا بنایی مرتفع هم بوده که به «میل دنگان» شهرت داشته است. اکنون بنای بالابند این مزرعه سیلوی گندم است. مزرعه دنجان از سوی آستان قدس همراه با اراضی مزارع محراب خان، شادکن و جمع‌آباد در یک پلاک به ثبت رسیده و پس از اصلاحات اراضی به مردم اجاره داده شده و بعد ضمیمه مشهد شده است. نام محله فاطمیه به دلیل قرار داشتن خیابان فاطمیه در این محله انتخاب شده است.

● ● بافت

در هر هکتار محله فاطمیه ۲۱۱ نفر سکونت دارند که از میانگین شهری مشهد بیشتر است و جزو محلات شلوغ شهر

قرار گرفتن سیلوی گندم، «کاربری خدمات و انبار» در آن بیشترین مساحت را دارد و بعد «کاربری تجاری» با ۵۵ درصد مساحت. گرچه هنوز ساختمان‌های یک و دو طبقه بسیاری در قطعات ۱۰۰ تا ۲۵۰ متری در محله فاطمیه وجود دارند، ساختمان‌های سه تا پنج طبقه نیز در حال پیشرفت هستند.

● ● دسترسی

محله فاطمیه اکنون به خطوط مترو دسترسی ندارد، اما خط ۴ مترو مشهد در آینده از این محله خواهد گذشت. در هر صورت چون این محله نزدیک راه آهن قرار دارد، دسترسی از آن به سایر نقاط شهر تقریباً آسان است. پراکندگی خطوط اتوبوس در این محله نسبتاً خوب است و به طور میانگین از هر نقطه محله تا ایستگاه اتوبوس ۱۵۴ متر راه است.

● ● حدود جغرافیایی

محله فاطمیه از شرق به بولوار رسالت، از شمال به بولوار گاز، از غرب به بولوار آیت‌الله عبادی و از جنوب به بولوار مجلسی محدود می‌شود. محله‌های خیرآباد، مسلم، گاز، سمزقند و راه آهن در همسایگی محله فاطمیه قرار دارند.

امکانات فرهنگی و رفاهی محله

- روزمره اهالی را برطرف می‌کنند.
- سیلوی گندم مشهد در محله فاطمیه قرار دارد.
- دو بوستان، شش دبستان و شانزده مسجد در این محله جای گرفته است.
- بیمارستان «حجازی» و دو درمانگاه در این محدوده به مردم خدمت می‌کنند.

- در محدوده خیابان گاز در این محله، چندین نمایشگاه‌های فروش اتومبیل فعال اند که مخاطبانی از سراسر شهر دارند.
- اتحادیه صنف تولیدکنندگان قفل و کلید مشهد در این محله قرار دارد.
- در محدوده خیابان‌های رسالت و آیت‌الله عبادی در محله فاطمیه، مغازه‌های تجاری متنوعی قرار دارند که نیازهای

